

УДК 908:37](477.46)

Ігор Синьогуб,*аспірант кафедри філософських і політичних наук,
Черкаський державний технологічний університет***Юлія Халявка,***головна судова експертка відділу ДСІТ Черкаського НДЕКЦ МВС*

РЕГІОНАЛЬНА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА В БЕЗПЕКОВОМУ КОНТЕКСТІ

Стаття присвячена аналізу формування регіональної освітньої політики з урахуванням вимог національної безпеки. В безпековому контексті освіта розуміється як гуманітарний фактор її формування, оскільки саме через освіту формуються світогляд і модель майбутнього очікуваного суспільства. Аналіз наявної літератури, що присвячена проблемам формування освітньої політики, дозволяє констатувати, що безпековий і регіональний контексти залишаються поза увагою дослідників.

Ключові слова: *освіта, освітня політика, національна безпека.*

Постановка проблеми. Система освіти є важливою суспільною системою як здатна сформувати світоглядний ландшафт національної безпеки держави. Безпековий вплив держави на систему освіти здійснюється через формування і реалізацію освітньої політики. Освітня політика виконує функції соціального замовлення на формування відповідного суспільства й окремої особистості. Саме освіта є причетною формування особистісних орієнтирів, здатних забезпечити світоглядну міцність держави. Освітня політика повинна ґрунтуватися на наукових дослідженнях різного соціального спектру – соціальна педагогіка, економіка знань, філософія освіти та, що важливо, безпекова складова. Використання наукового підходу дозволить освітній політиці бути адекватною для суспільства, мінімізує соціальні ризики, сформувати міцне національне суспільство інтелектуально і морально здорових особистостей.

Аналіз досліджень. Освітня наукова сфера містить чимало розробок з освітньої проблематики. Неменша кількість публікацій присвячена формуванню аналізу державної політики саме в сфері освіти. Українська філософія освіти ґрунтується на сучасних працях В. Андрущенка, Д. Дзвінчука, В. Кременя, В. Лугового, Н. Протасова, В. Дарманського, С. Терепищого, А. Бойко тощо. Освітня політика аналізується в наукових доробках В. Тертичка, В. Гальперина, О. Рудіка, Т. Брус, В. Ребкала та ін. Розгляд наукового підходу для формування освітньої політики притаманний і зарубіжним фахівцям, серед яких – Ж. Халлак, Л. Палл, В. Шкатулла, П. Браун, А. Адамський та багато інших.

Мета дослідження. Дослідити необхідність і особливості формування державної освітньої політики з урахуванням безпекового контексту та регіональних особливостей. Такий підхід надасть можливість уникнути соціальної уніфікації, підкреслити гуманітарну неповторність регіонів, фактично провести освітню децентралізацію. Автори намагаються вказати на ключові аспекти формування регіональної освітньої політики і розкрити для подальшої реалізації соціальну місію університетів, довести, що такий підхід сформує продуману і реальну загальнодержавну освітню політику.

Виклад основного матеріалу. Процес реформування економіки держави, розвиток нового суспільства знань, формування людського капіталу – як найбільшої соціально-економічної цінності суспільства змінюються підходи, вимоги, очікування до управління освітою взагалі, й вищою освітою зокрема. Реформування системи вищої освіти в контексті нового освітнього Законодавства України передбачає посилення ролі вищих навчальних закладів як регіональних культурно-освітніх центрів, а це є свідченням того, що освітня політика формується з урахуванням нового соціально орієнтованого регіонального підходу. Посилення ролі регіонів на тлі зміцнення світогляду національної безпеки є важливим фактором формування освітньої політики нової якості.

Зміни у сфері освіти є логічним продовженням процесів, що відбуваються в соціально-політичному та економічному житті держави. Такий підхід є визначальним для аналізу тенденцій гуманітарної децентралізації. Разом з тим, гуманітарна децентралізація повинна мати потужний інтеграційний фундамент, щоб не стати фактором пошуку відмінностей.

Як справедливо зазначає Я. Мельник, демократизація освітнього простору, ліквідація державної монополії на освіту, перехід до громадської участі в формуванні освітньої системи, автономність навчальних закладів та розширення прав викладачів – є позитивними змінами, в основі яких передбачається наявність чіткого національноорієнтованого світоглядного «каркасу».

Національна стратегія розвитку освіти передбачала, що сучасна система управління освітою в Україні є державно-громадською, яка має враховувати регіональні особливості та тенденції до зростання автономії навчальних закладів, конкурентоспроможності освітніх послуг. Така модернізація управління має за мету перерозподіл функцій і повноважень між центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами.

Децентралізація освіти, що означає звуження управлінських функцій центру і розширення їх на місцях, а це, у свою чергу, сприяє розв'язанні освітніх регіональних проблем. Разом з такими процесами суттєво зростає відповідальність як закладів та структур, що реалізують освіту, так і безпосередньо курівників.

У більшості розвинених країн процес децентралізації здійснюється трьома взаємодоповнюючими шляхами: активне залучення громадського впливу на розв'язання соціальних проблем; посилення ролі місцевих органів управління

соціальним сектором у прийнятті відповідних рішень про початок організаційно-економічних змін; зростання автономії закладів соціального сектора в управлінні їх фінансовими, матеріальними та кадровими ресурсами [1].

Політика регіоналізації освіти формується в умовах економічної кризи, кризи соціальної сфери, зміни в пріоритетах бюджетної політики. Але, що на наш погляд, є найбільш важливим – це фактор гібридної війни і війни на Сході України, які змінюють бачення освіти як фактору розбудови національної держави з урахуванням безпекового контексту.

Автори вважають, що регіональна освітня політика повинна бути орієнтована на системний підхід щодо організації і функціонування вищої освіти на місцях. Такий підхід є виваженим і необхідним з огляду на проектні особливості освіти.

Соціальна місія вищої освіти в областях як адміністративно-територіальних одиницях держави ширша, ніж лише надання освітніх послуг. Фактично університет має стати регіонотвірною ланкою, орієнтованою на зміцнення регіону, а значить і держави.

Це означає, що в регіонах повинна бути створена регіональна система освіти, яка є сукупністю елементів, що дають вищу результативність, ніж просто сукупність елементів, які функціонують по одинці. Така система має бути органічною складовою регіональної економіки і мати в собі ефективні ринкові компоненти, державні і приватні структури, здійснення інформаційного обслуговування системи вищої освіти і фактором формування безпеки регіону.

Для якісного виконання основних освітніх функцій вищі навчальні заклади повинні мати доступ до інвестицій та до інформаційних ресурсів даної території так, як це мають всі інші суб'єкти функціонування економічного простору [2].

Не дивлячись на те, що всі заклади вищої освіти певного регіону перебувають в стані конкурентної боротьби, кожен із закладів має особливий вплив на ринок праці цього регіону.

Для підвищення ефективності функціонування регіональної освітньої системи необхідне подальше посилення ролі регіональної влади в формуванні і розвитку механізмів функціонування регіонального ринку освітніх послуг. В якості основних напрямків вдосконалення регіонального управління розвитком системи вищої освіти в області варто зупинитися на наступних:

- створення регіональної системи безперервної освіти, осередками яких мають стати університети;
- запровадження регіонального механізму формування спектру спеціальностей і відповідного державного замовлення у вишах, виходячи із завдань регіональної економіки і потреб населення, що мешкає на даній території;
- розробка відповідного до ринкових умов механізму фінансування вищої освіти, тобто вища освіта повинен на мати додаткове (домінуюче, госпрозрахункове, тощо) стабільне регіональне фінансування та створення сприятливих умов для освітнього інвестування, а також залучення через

ефективний та економічно вигідний механізм фінансових вкладень для розвитку закладів;

- розробка регіональних програм освітнього розвитку і на цій підставі впровадження регіональної структури управління вищою освітою;

- необхідним також є розвиток мережі спеціальностей і спеціалізацій вищів та диверсифікація вищої освіти;

- налагодження і закріплення зв'язків вищих навчальних закладів з промисловістю та бізнес-структурами в регіоні.

Впровадження вищезазначених напрямків можливо за умови реалізації адекватної регіональної освітньої політики. Освітня регіональна політика має наступні передумови розвитку.

По-перше, правильний вибір мети розвитку регіональної освіти, суміжною із виконання певної соціальної місії. Регіональна освіта повинна спиратися на принципові регіональні переваги, а саме: географічні, соціально-економічні, культурні, тощо. Саме ці важелі повинні формувати базис конкурентних умов для розвитку вищої освіти в регіоні в майбутньому.

По-друге, формування послідовної програми дій, що охоплює широке коло проблем і спрямованої на забезпечення конкурентних переваг самих регіональних вищів [3].

По-третє, регіональна освітня політика має за мету посилення ролі регіонів за для посилення держави в цілому.

По-четверте, регіональна освітня політика має формувати міцне світоглядне безпекове підґрунтя.

Регіональна освітня політика повинна формуватися і реалізовуватися керівництвом області із залученням до прийняття рішень широкого кола громадськості та, поза сумнівом, самих закладів вищої освіти. Регіональна освітня політика повинна пройти широке громадське обговорення із залученням думки експертів і висвітленням в засобах масової інформації. Такий підхід дозволить зміцнити не тільки самі виші, але й транслювати на зовні засадничі фактори розвитку освіти, а через неї і держави.

Підготовка фахівців з вищою освітою передбачає ефективне співробітництво між вишами і потенційними роботодавцями, створення такої системи освіти, яка б надавала можливість поєднувати практичне застосування набутих професійних компетентностей із зміцненням теоретичної підготовки фахівця.

В компетенції регіональних органів влади перебуває й стимулювання співробітництва підприємств і вищів через оновлення системи розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, проведення науково-дослідних прикладних робіт і розробок, зміцнення контактів закладів освіти.

В сучасному суспільстві, що вже опановує постінформаційний етап розвитку, важливою умовою підвищення якості освіти і формування власних конкурентних переваг вищів регіону є розширення доступу до інформації для здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників. Саме тому, важливо створення сприятливих умов для можливостей користування інформацією будь-якими засобами і формами. Крім того, саме на виші покладається місія

формування критичного мислення, що найбільш реалізується через вміння працювати з інформацією і її правильної оцінкою.

Не менш важливим в такому контексті є дані державної статистичної служби. Необхідна активна робота щодо опанування масивами статистики освіти і зайнятості [4].

Регіональні органи влади мають можливість впливати на умови і рівень попиту на ринку освітніх послуг. Доцільно згадати позитивні приклади регіональних освітніх проектів. Так, Черкаським державним технологічним університетом реалізується проект «Вчись! Живи! Працюй! на Черкащині!», що дає можливість на стимулювання освітньої регіональної політики. Регіональна влада може виступати основним замовником на освітні послуги шляхом визначення обсягу державного замовлення на підготовку спеціалістів.

Ведення державної політики в сфері вищої освіти передбачає наявність певних пріоритетів у розвитку. Так, регіональний підхід до формування освітньої політики видається оптимальною моделлю і використовує принцип утворення кластерів. У відповідності до цієї моделі розвиток вищої освіти в регіонів визначається через розвиток тих галузей економіки регіону, які повинні отримати першочерговий розвиток. Виші, які здійснюють підготовку фахівців для таких галузей, є структуроутворюючими елементами таких кластерів.

Регіональні університети повинні мати не тільки місцеве фінансування (в якості державних інвестицій в освіту) для надання освітніх послуг, але й спрямовувати фінансові потоки на науково-дослідні розробки, сприяти використанню міжнародного досвіду [5].

З огляду на здійснювану нині в державі політику укрупнення вишів, постає питання – формувати освітню політику в регіоні на базі власних регіональних закладів чи залучати в регіон філіали провідних навчальних закладів держави і провідних науково-педагогічних працівників з інших закладів. В такий спосіб освітня політика буде сприяти освітнім міграційним процесам і закріпленню власної молоді в межах одного регіону.

Вирішення проблеми формування регіональної освітньої політики буде можливим за умови реалізації таких заходів як: розробка законодавчої бази регіональної освіти; створення реальної бази зайнятості населення, формування системи контролю якості освіти; реалізація можливостей для освіти впродовж життя; залучення широкого кола громадськості до проблем вищої освіти, створення системи контролю за якістю освіти; розробка механізмів кредитування для отримання вищої освіти, формування світоглядного безпекового каркасу освіти.

Висновки. Регіональна освітня політика є органічною складовою, в певних випадках навіть умовою формування державної освітньої політики. Впровадження регіональної освітньої політики передбачає ефективне функціонування органів місцевого самоврядування, зацікавленого в соціально-гуманітарній розбудові власного регіону. Регіональна освітня політика, рівно як і загальнодержавна, формується на засадах пріоритетного розвитку особистості для зміцнення держави та її безпеки.

На формування регіональної освітньої політики впливатимуть зовнішні чинники, що дає змогу корегувати регіональну освітню політику із загальнодержавним та світовим векторами розвитку. Такий підхід дозволяє формувати власну модель розвитку системи освіти.

Список використаних джерел

1. Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2012-3/doc/2/04.pdf>
2. Джури́нский А. Н. Реформы образования в современном мире: глобальные и региональные тенденции: монография. Москва, 1995. 348 с.
3. Дзвінчук Д. Розвиток освітніх систем у XX столітті та нові запити XXI століття. *Вища освіта України*. 2007. № 1. С. 27–35.
4. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Knowledge Assessment Methodology. The World Bank. URL: <http://worldbank.org/kam>

References

1. Rezhym dostupu: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2012-3/doc/2/04.pdf>
2. Dzhurinskiy A. N. Reformy obrazovaniya v sovremennom mire: globalnye i regionalnye tendentsiyi: monografiya. Moskva, 1995. 348 s.
3. Dzvinchuk D. Rozvytok osvitnikh system u XX stolitti ta novi zapyty XXI stolittia. *Vyshcha osvita Ukrainy*. 2007. № 1. S. 27–35.
4. Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Knowledge Assessment Methodology. The World Bank. URL: <http://worldbank.org/kam>

Ihor Synohub,

*Graduate Student at the Department of Philosophical and Political Sciences,
Cherkasy State Technological University*

Yuliia Khaliavka,

*Chief Judicial Expert of the Cherkasy Research Forensic Center
of the Ministry of Internal Affairs*

REGIONAL EDUCATIONAL POLICY IN A SECURITY CONTEXT

The article is devoted to the analysis of the formation of regional educational policy taking into account the requirements of national security. In the security context, education is understood as a humanitarian factor in its formation, because it is through education that the worldview and model of the future expected society are formed. An analysis of the available literature on the problems of educational policy formation allows us to state that the security and regional context remains out of the attention of researchers.

Keywords: *education, educational policy, national security.*